

Dick Prak

NIEUWS LEZEN

In mijn presentatie heb ik een beeld gegeven van een leerstofpakket in ontwikkeling betreffende leesvaardigheid in de basisvorming (voortgezet onderwijs, eerste drie leerjaren). Voor de duidelijkheid schetste ik eerst het leerplanmatig en didactisch kader waarin dit leerstofpakket moet functioneren. Daartoe gaf ik achtereenvolgens een korte aanduiding van de basisvorming, taalonderwijs in de basisvorming, het leerplan Nederlands in de basisvorming en de didactische grondslag van dat leerplan. Tenslotte dan een karakteristiek van *Nieuws lezen*.

1. Basisvorming

De basisvorming voor het voortgezet onderwijs in Nederland is bedoeld om een garantie te geven dat alle leerlingen in de leeftijd van circa 12 tot 15 jaar een zelfde minimum onderwijsaanbod krijgen. Dat houdt in dat alle leerlingen onderwijs krijgen in dezelfde vakken. Voor al die vakken zijn kerndoelen geformuleerd die een dekkende aanduiding geven van de leerstof die de leerlingen moeten krijgen aangeboden. De bestaande schooltypes zijn gehandhaafd. In de kerndoelen zijn geen niveaus geformuleerd; de kerndoelen geven de onderwerpen aan en de scholen bepalen zelf het niveau.

2. Nederlands in de basisvorming

De kerndoelen voor Nederlands zijn gebaseerd op het principe van Communicatief Taalonderwijs. Dat houdt in dat het taalonderwijs wordt ingericht naar de functies die taal heeft in taalgebruikssituaties. Nederlands wordt gegeven in zo compleet mogelijke communicatieve situaties; specifieke deelvaardigheden als spellen, grammatica en formuleren komen aan de orde naarmate ze functioneel zijn binnen de communicatieve situatie.

Het Leerplan Nederlands in de basisvorming, dat in maart 1993 verschijnt, geeft een beschrijving van het onderwijsaanbod voor de eerste fase van het voortgezet onderwijs op basis van de kerndoelen voor Nederlands. Het beschrijft het taalonderwijs in de deelgebieden: Gesprekken, spreken, luisteren, schrijven, lezen, fictie (lezen, luisteren, kijken), kennis over taal en taalverschijnselen en informatievaardigheden.

De leerstof Nederlands wordt in het leerplan per kerndoel beschreven naar de basisvaardigheden die de leerlingen geacht worden te bezitten op het moment dat ze aan het onderwijs beginnen. Vervolgens komen dan steeds deeltaken en taken aan bod. Onder taken verstaat het leerplan de betreffende communicatieve situatie, dus bijvoorbeeld: het sollicitatiegesprek, het aanleggen van een leesdossier of het lezen van een krant.

3. Didactische grondslag

Kenwoorden bij het uitvoeren van de taalkaak en dus ook in de didactiek zijn: procesmatige aanpak, strategie, transfer en reflectie. Bij een procesmatige aanpak van een taalkaak doorloop je min of meer achtereenvolgens de fase van oriëntatie (alvast nadenken over de taak, mobiliseren van reeds aanwezige voorkennis, snuffelen, rondkijken, inschatten van omvang en diepgang), voorbereiding (werkplan maken, informatie verzamelen, informatie verwerken), uitvoering (conciipiëren van de schrijfpdracht, voeren van het gesprek enzovoort), reflectie (nadenken, met anderen praten over hoe de taak is uitgevoerd).

Onder een strategie verstaat het leerplan een doelgerichte en stapsgewijze aanpak van de taalkaak. De concrete invulling ervan is uiteraard sterk afhankelijk van de concrete opdracht. Voorbeelden van doelgericht werken zijn lezen met een bepaald doel (kiezen, vergelijken, intensief bestuderen), een gesprek voorbereiden in het licht van je doel (sollicitatiegesprek, consultatie). De stapsgewijze aanpak is eigenlijk de weerslag van de hiervoor beschreven procesfasen.

Het leerplan verstaat onder transfer de toepassing van het geleerde in andere situaties. Dat kan inhoudelijk gebeuren, bijvoorbeeld door toepassing van geleerde spelvaardigheid bij schrijfpdrachten en proefwerken, maar ook bij andere vakken. Die transfer kan ook tot uiting komen in de leerstijl. Het leren procesmatig werken moet je ook kunnen toepassen bij de uitvoering van een leestaak en op langere termijn toepassen bij het voorbereiden van een werkstuk of een tentamen in andere vakken.

4. Nieuws lezen

Het leerstofpakket *Nieuws lezen* is gekozen, omdat het leren lezen van de krant bij uitstek een illustratie van het hiervoor beschrevene. Het lezen van de krant is te definiëren als een concrete taalkaak, waarin de hiervoor genoemde didactische principes duidelijk uit de verf kunnen komen (proces, transfer, reflectie).

Ook voor de leerlingen is het lezen van de krant herkenbaar als functionele vorm van leesvaardigheid. Ze kennen allemaal het fenomeen krant, de krant is zichtbaar gestructureerd naar grafische vormgeving en gebruikte tekstsoorten. De krant bevat haast alle tekstsoorten. Bovendien doet de krant niet alleen een beroep op de bij het effectief lezen zo belangrijke voorkennis, maar de krant draagt ook bij aan de verdere ontwikkeling van die voorkennis.

Tenslotte kan er transfer plaatsvinden van de bij het lezen van de krant adequate leesstrategieën (zoekend lezen, verkennend lezen, selecterend lezen, globaal lezen op tekstniveau en intensief lezen). Dit is belangrijk, omdat het leren lezen van de krant niet het uiteindelijke doel is van dit pakket. Het gaat om het leren lezen van allerlei soorten teksten. In het leescurriculum kan dit pakket de functie hebben van een kapstok, waaraan het lezen van die andere tekstsoorten kan worden opgehangen.

Het pakket bestaat uit een leerlingboek, dat in zes lesuren wordt doorgewerkt. Achtereenvolgens komen de volgende hoofdstukken aan de orde:

- Lezen ter informatie: geschiedenis en belang van leesvaardigheid.
- De krant als medium: wat is de krant?
- Lezers verschillen: leesgewoonten, leesgedrag, hoe lees je zelf (de krant)?
- Tekstsoorten in de krant: nieuwsbericht, verslag, achtergrondverhaal, interview, opinie, amusement.
- Goed lezen: leesstrategieën bij het lezen van de krant (bladeren, koppensnellen, leads lezen, grondig lezen).
- Verder lezen: hoe pas je het geleerde toe bij andere tekstsoorten en leestaken?

De uitgave van *Nieuws lezen* wordt, evenals *Nieuws schrijven*, gesponsord door de Volkskrant. Ze verschijnt in maart 1993. Nadere informatie bij:

SLO, afdeling AVO

Postbus 2041

NL-7531 DX Enschede

Tel. 053-840629 of 840559 (secretariaat Nederlands)